

Almanya’da Sürdürülebilir Okuma Kültürü İçin Çocuk ve Halk Kütüphanelerinde Uygulanan Proje Modellerinin İncelenmesi

An Examination of Project Models Implemented in Children’s and Public Libraries for a Sustainable Reading Culture in Germany

Asiye KAKIRMAN YILDIZ*

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Almanya’daki çocuk ve halk kütüphanelerinin, çocukların sürdürülebilir bir okuma kültürüne sahip olması için yaptığı çalışmalarını incelemek ve bu incelemeden elde edilen bulguların, Türkiye’deki çalışmalara katkı sunmasını sağlamaktır.

Yöntem: Bu çalışmada, sürdürülebilir okuma kültürü için Almanya’daki çocuk ve halk kütüphanelerinde uygulanan çalışma modelleri incelenmiştir. Çalışmada Almanya’nın Bonn, Köln, Berlin, Düsseldorf ve Brühl halk kütüphanelerine bağlı 28 tane çocuk ve halk kütüphanesi incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın yapılacağı kütüphanelerin faaliyetlerini yerinde incelemek için gözlem yapılmış; birincil veri toplamak için belgesel tarama metodu kullanılmış ve kütüphane yöneticileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler dolayısıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak veriler toplanmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda Almanya’da çocuk ve halk kütüphanelerinin,

- Okullarla yakın iş birliği kurduğunu,
- Mülteciler ve göçmenler için hedefe yönelik programlar geliştirdiğini,
- Sesli okuma etkinliklerini etkileşim aracı olarak vurguladığını,
- Yaz ve kış okuma kulüpleri düzenlediğini,
- Dezavantajlı çocuklar ve ailelere destek sağladığını,
- Geniş bir yelpazedeki paydaş kuruluşlarla iş birliği içinde çalıştığını ve
- Okuma alışkanlığını güçlendirmek ve sürdürülebilir kılmak için dijital kaynakları entegre ettiği görülmüştür.

Sonuç: Sürdürülebilir okuma kültürü için Almanya’nın çocuk ve halk kütüphanelerini birer öğrenme ve bilgi edinme merkezi olarak kullandığı ve kütüphanelerin, okul öncesi dönemden lise bitimine kadar bütün çocuklara, gençlere ve ailelere destek verdiği görülmektedir. Çocuklarda, gençlerde ve ailelerde okuma kültürünü yerleştirebilmek ve toplumun bilgi edinme ihtiyacını sağlamak için, kilit noktanın işbirliği ve programlı çalışma ilkesi olduğu görülmüştür.

Özgünlük: Elde edilen bilgi ve bulgular, kütüphanelerin kendi ürettikleri belgelerden, araştırmacının gözlemlerinden, Alman eğitim raporlarından, Alman Kütüphaneler Birliği’nin rapor ve dokümanlarından ve kütüphane yöneticileri ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Elde edilen bilgi ve bulguların büyük oranda birincil kaynaklardan elde edilmiş olması ve bu bulgulara daha önce yapılmış olan bilimsel yayınlarda rastlanmamış olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Bu çalışmada kullanılan bilgi ve bulgular bu yönüyle, Türkiye’deki çocuk ve halk kütüphaneciliği konusunda çalışanlar için önemli bir bilgi kaynağı olacaktır.

Anahtar sözcükler: Çocuk kütüphaneleri; Halk kütüphaneleri; SDG 17; Okuma kültürü; Almanya

* Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. E-posta: akakirman@marmara.edu.tr
Marmara University, İstanbul, Türkiye. E-mail: akakirman@marmara.edu.tr

Abstract

Purpose: *This study investigates the strategies employed by children's and public libraries in Germany to cultivate a sustainable reading culture among children. It further aims to explore how these insights can inform and enhance similar initiatives in Turkey.*

Method: *The research employed a qualitative design to examine operational models implemented in 28 children's and public libraries affiliated with the municipal libraries of Bonn, Cologne, Berlin, Düsseldorf, and Brühl. Data were collected through on-site observations, documentary analysis of primary sources, and semi-structured interviews with library managers to gain an in-depth understanding of practices and challenges.*

Findings: *The findings reveal that German libraries:*

- *Foster close collaboration with schools,*
- *Develop targeted programs for refugees and immigrants,*
- *Emphasize read-aloud activities as a means of engagement,*
- *Organize summer reading clubs,*
- *Provide support for disadvantaged children and families,*
- *Work collaboratively with a wide range of stakeholder organizations, and*
- *Incorporate digital resources to strengthen and sustain reading habits.*

Implications: *German children's and public libraries serve as dynamic learning and information hubs, supporting children, youth, and families from early childhood through secondary education. The study underscores that systematic collaboration and structured programming are essential for embedding a sustainable reading culture and meeting the evolving informational needs of communities.*

Originality: *This research draws primarily on original, first-hand data, including institutional documents, field observations, national education reports, publications from the German Library Association, and interviews with library managers. By presenting findings that have not previously been documented in scholarly literature, this study provides a novel and valuable resource for researchers and practitioners in the field of children's and public librarianship in Turkey.*

Keywords: *Children's libraries; Public libraries; SDG 17; Reading culture; Germany.*

Giriş

Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 2030 yılına kadar ulaşılması amaçlanan hedefleri içeren “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”, bütün dünyada açlık ve yoksulluğa son vermek, toplumsal cinsiyet eşitliği, ekolojik konular ve nitelikli eğitim gibi meselelerin çözümünden oluşan 17 ana başlıktan oluşmaktadır (SDG 17, 2025). Bu 17 ana başlıktan biri olan ve herkes için kapsayıcı ve eşitlikçi eğitimin sağlanmasını, yaşam boyu öğrenme fırsatlarının sunulmasını amaçlayan “nitelikli eğitim” başlığı altında ele alınabilecek en önemli konular arasında ise çocuk ve halk kütüphaneleri gelmektedir.

Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri şüphesiz ki kütüphanelerin gelişimi için de itici bir güçtür. Hem okul dışı öğrenme ortamları sunması, hem kapsayıcı ve eşitlikçi bir kurum olması hem de eğitimde ilerlemeye destek olması açısından çocuk ve halk kütüphaneleri, nitelikli eğitime herkesin erişmesini sağlayan en önemli merkezlerden biridir. Dolayısıyla bir ülkenin eğitim göstergelerinin yükselmesinde bu kadar kritik bir öneme sahip olan çocuk ve halk kütüphanelerinin, yine ülkenin eğitim ve kültürel göstergeleri için önemli bir unsur olan okuma kültürünün gelişmesi ve sürdürülebilir olmasına destek olması, bir ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli bir aktördür. Nitekim sürdürülebilir okuma kültürünün amacı sadece “kitap okumayı” teşvik etmek değil; bilgiye erişim, eleştirel düşünme, kültürel paylaşım ve sürekli öğrenme süreçlerini bir toplumsal norm hâline getirmektir. Dolayısıyla çocuk ve halk kütüphaneleri ile sürdürülebilir okuma kültürü konusunu aynı başlık altında toplamak ve ortak değerlendirme yapmak son derece isabetli olacaktır.

Birleşmiş Milletler üye ülkelerden olan Almanya, çocuk ve halk kütüphaneleri ile halkın okuma alışkanlığına sahip olması için yapılan çalışmaları aynı başlık altında toplayan ülkelerdendir. Nitekim sürdürülebilir okuma kültürünü erken yaşlardan itibaren teşvik etmek için okuma vakfı tarafından “Lesestart” adlı bir programın uygulanması (Lesestart, 2024) ve programın ana merkezinin çocuk ve halk kütüphaneleri olması bu çıkarımı doğrulamaktadır.

Almanya’nın çocuk ve halk kütüphaneleri faaliyetleri incelendiğinde, buldukları bölgenin ihtiyaçlarına göre hizmet üreten, okullarla işbirliği yapan ve kullanıcılarının bilgi edinme, öğrenme ve kısmen de eğlenme ihtiyaçlarına cevap veren bir yapıda oldukları görülmektedir. Bu yapı içinde özellikle okullarla yapılan işbirlikleri oldukça dikkat çekici ve önemlidir. Nitekim Alman Kütüphaneler Birliği’nin (dbv) yayımladığı araştırmaya göre, ülkemizde olduğu gibi Almanya’da da okul kütüphanelerinin sayısının son derece düşük olduğu görülmektedir. Almanya’da okulların yalnızca %15’inde okul kütüphanesi bulunması (Schulbibliothek, 2024) ve Ulusal Eğitim Raporu’nda kütüphanelere hiç yer verilmemiş olması (Bibliotheken, 2024), öğrencilerin sürdürülebilir okuma kültürü edinmesinin önünde büyük bir engel olarak görülmektedir.

Fakat Alman kütüphanecilik sisteminin bu noktada çocuk ve halk kütüphaneleri ile okullar arasında işbirliği yarattığı, okullarda uygulamaya konulması planlanan yeni bir programın desteklenmesi için kütüphanelerin bilgi ve materyal sağlayarak okullara destek olduğu, öğrencilere yardımcı ders kaynakları temin ettiği, öğrencilerin hazırlandıkları sınavlara göre basılı ve dijital materyal bulundurduğu görülmektedir (Bildung für die..., 2025).

Ayrıca öğrencilerin dijital teknolojilere hâkim olması ve dijital teknolojileri doğru kullanması için okullarda başlatılan “Yarının Dünyası İçin Eğitim” adlı projenin uygulama mekânlarından birinin yine çocuk kütüphaneleri olduğu görülmektedir (NEPS Studie, 2022).

Almanya’da öğrencilerin okul başarı ortalaması OECD ülkelerinin üzerinde olmasına rağmen, 2023 yılında açıklanan PISA sonuçları, bir önceki yıla göre öğrencilerin okuduklarını anlama becerilerinde düşüş olduğunu göstermiştir (PISA 2022 Results, 2023). Alman Kütüphaneler Birliği’nin yayımladığı raporda, Almanya’daki öğrencilerin %26’sının temel okuma becerilerinden yoksun olduğu ifade edilmektedir (Bibliotheken, 2024). Yine aynı raporda okul kütüphanelerinin öğrenciler için olan öneminden bahsedilmiş, okulların en azından çocuk ve halk kütüphaneleriyle işbirliği yapmasının gerektiği belirtilmiş, işbirliği yapan okulların bütçeye bağlı olarak faydalanabildiği, bunun da ülke genelinde eşitsizliğe yol açtığı ifade edilmiştir.

PISA sonuçlarının ülkede yarattığı etki neticesinde Bilim ve Kültür Bakanlığı’nın yeni politikalar belirlemeye başladığı, okuma kültürünün ülkede yaygınlaşması için çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bunlardan biri “Okuma Teşviki Programı” bir diğer ise kütüphanelerin pazar günü de açık olmasına destek veren “Kütüphaneleri Güçlendirme Yasası’dır (Bibliotheksfoerderung, 2025). Şüphesiz bu çalışmaların etkisi hem eğitim öğretim çalışmalarına hem de kütüphanelere yansımış; bu program ve yasaya bağlı olarak çocuk ve halk kütüphanelerinde uygulanan politikalar da buna göre şekillenmiştir. Nitekim çocuk ve halk kütüphanelerinin, anaokulundan liseye kadar bütün öğrencilerde okuma ilgisi oluşturmak amacıyla farklı içeriklerde işbirlikleri yaptıkları görülmektedir (Schulservice, 2025; Für Schölerinnen und Azubis, 2025).

Çocuk ve halk kütüphanelerinin, çocuklar için sadece okuma alışkanlığı kazandırma ya da okula destek olmayı değil aynı zamanda çocukların sosyalleşmesini, öğrenme ihtiyaçlarının karşılanmasını ve aileleriyle ortak faaliyetler yapabilmelerini de amaçladığı görülmektedir. Fakat bu programların okuma odaklı faaliyetlerle kıyaslandığı zaman, ayda bir ya da iki kere olmak üzere planlandığı ve bu planlamanın gün, saat, tarih ve hangi kütüphanede olacağı bilgisi verilerek aylık ya da yıllık program olarak ilan edildiği görülmektedir (Kinderveranstaltungen, 2025). Dolayısıyla çocuk ve halk kütüphanelerinin temel amacının kişilerin bilgi edinme ve öğrenme ihtiyacını karşılamak olduğunun vurgulandığı, fakat her yaşta kullanıcı için zaman zaman hazırlanan eğlendirici, eğitici ve öğretici içeriklerle de bir yaşam merkezi olduğunun da hissettirildiği görülmektedir.

Almanya’daki sürdürülebilir okuma kültürü çalışmaları için çocuk ve halk kütüphanelerinin rollerinin araştırıldığı bu çalışmada, okuma kültürü çalışmaları için sadece kütüphanelerin değil çocuk doktorlarının desteğinin alındığı, sınıflarda ayakkabı kutuları kullanılarak okuma kutuları hazırlandığı, sokakta kulübe kitaplıklarının oluşturulduğu, okullarda her yıl okuma yarışmalarının yapıldığı ve okuma gecelerinin düzenlendiği de görülmektedir (Lesekiste, 2024; Vorlesewettebewerb, 2025; Lesenacht, 2025). Dolayısıyla Almanya’da sürdürülebilir okuma kültürünün yaygınlaştırılması için, paydası çocuk olan bütün kurumların birbiriyle işbirliği yaptığı görülmektedir.

Okuma kültürü konusunda hem Alman Kütüphaneler Birliği’nin, hem okuma vakfı gibi kuruluşların hem de eğitim bakanlığının kütüphanelerle önemli çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır. Kütüphanelerde yapılan atölye çalışmaları ya da okuma programlarının bu kurumlar tarafından destekleniyor olması, kütüphanelerin hem maddi olarak rahat hareket etmesini sağlamakta hem de üzerindeki iş yükünün artmasına engel olmaktadır. Dolayısıyla Almanya’daki sürdürülebilir sistemin en önemli kilit noktasının işbirliği ve sistematik hareket etmek olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın Amacı, Hedefi, Hipotezi ve Yöntemi

“Almanya’da sürdürülebilir okuma kültürü için çocuk ve halk kütüphaneleri rol alıyor mu?” sorusu üzerinden başlayan bu araştırmanın hipotezi “Bir ülkenin sürdürülebilir okuma kültürüne sahip olması için çocuk ve halk kütüphaneleri mutlaka rol almalıdır” şeklinde belirlenmiştir. Bu hipoteze bağlı olarak bu çalışmanın amacı, Almanya’daki çocuk ve halk kütüphanelerini seçili örneklem çerçevesinde inceleyerek şu sorulara cevap aramaktır:

- Çocuk ve halk kütüphanelerinde yapılan faaliyetlerin okuma kültürü ile ilişkisi nedir?
- Çocuk ve halk kütüphanelerinde yapılan faaliyetlerin okuma kültürüne destek olması için nasıl bir içeriğe ve yapıya sahip olması gerekir?
- Çocuk ve halk kütüphaneleri dezavantajlı grupların okuma kültürü kazanımını destekleyebilir mi?
- Çocuk ve halk kütüphaneleri, okul kütüphanesi olmayan okulları destekleyerek okuma kültürünün yaygınlaşmasını sağlayabilir mi?

Bu soruların cevaplarına ulaşabilmek için, nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Birincil veri toplamak için araştırmanın yapılacağı kütüphanelerin faaliyetleri araştırmacı tarafından yerinde incelenmiş, gözlem yapılmış ve Bonn, Brühl, Köln, Düsseldorf ve Berlin halk kütüphanelerinin kütüphane yöneticileri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme yöntemi, belli bir amaç çerçevesinde derinlemesine araştırma yapmak için kullanılan bir tekniktir (Karasar, 2016). Bu verilerin desteklenmesi içinse belgesel tarama metodu kullanılmıştır. Belgesel tarama yöntemi belli bir amaç çerçevesinde kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içermektedir (Karasar, 2016). Bu kapsamda, kütüphanelerin aylık ve yıllık bültenleri, kütüphanelerin aylık bilgilendirme kartları, kütüphanelerin kendi hizmetleri ile ilgili yayınlar, Alman Kütüphaneler Birliği raporları, Alman Ulusal Eğitim Raporları (NEPS) ve Almanya çocuk ve halk kütüphaneciliği ile okuma kültürü konusunda yazılmış kaynaklar incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi için, nitel veri analizlerinde çok kullanılan yöntemlerden biri olan metin analizi yöntemi (Karasar, 2016) kullanılmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen kütüphanelerle, TÜBİTAK 2219 projesi kapsamında, Almanya’nın TH Köln Üniversitesi’nde yürütülen “Mültecilerin Topluma Entegre Edilmesinde Çocuk ve Halk Kütüphanelerinin Rolü” adlı araştırma kapsamında iletişime geçilmiştir. Bu araştırmaya dâhil olan verilerin elde edilmesi için kütüphane yöneticileri ve çocuk kütüphanesi sorumlularına şu sorular sorulmuştur:

- 1- Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için kütüphanenizde ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Daha çok hangi yaş grubu ile çalışıyorsunuz?
- 2- Her yıl Almanya’da kitap okuma festivalleri yapıldığını biliyorum. Bu festivallere siz de kütüphane olarak katılıyor musunuz? Bu festivaller için yeterli bütçe ve personeliniz var mı?
- 3- Kütüphanelerin çalışma saatlerini incelediğimde, pek çoğunun erkenden kapandığını, hatta öğle molası verdiğini, cumartesi öğlene kadar açık olduğunu, Pazar ve Pazartesi günü kapalı olduğunu gördüm. Çalışan anne babalar için çok uygun görünmüyor bu saatler. Neden böyle bir düzenleme var?
- 4- Çocuk kütüphanelerinde yapılan etkinliklerin içeriğine kim karar veriyor? Hangi etkinliğin yapılacağını nasıl belirliyorsunuz?

TÜBİTAK projesinin Köln şehrinde yürütülmesi nedeniyle, çalışmanın zaman kısıtlılığı da göz önünde bulundurularak Köln’e yakın olan Bonn ve Brühl şehirleri; çalışmanın yapıldığı eyalet olan Kuzey Ren Westfalya eyaletinin başkenti olması dolayısıyla Düsseldorf şehri ve Almanya’nın başkenti olması nedeniyle Berlin örneklem şehirler olarak belirlenmiştir. Çalışmada Almanya’nın Bonn, Köln, Berlin, Düsseldorf ve Brühl halk kütüphaneleri ile bu kütüphanelere bağlı 23 tane şube kütüphane olmak üzere 28 tane kütüphane incelenmiştir. Bu kütüphaneler şunlardır:

Şehir	Ana Kütüphane	Bağlı Şube Kütüphaneler
Bonn	Bonn Halk Kütüphanesi	Bad Godesberg, Beuel, Brüser Berg, Tannenbusch
Köln	Köln Halk Kütüphanesi	Bocklemünd, Chorweiler, Ehrenfeld, Kalk, Mülheim,
Berlin	Berlin Merkez ve Eyalet Kütüphanesi (ZLB)	Pankow (7 şube), Spandau, Friedrichshain-Kreuzberg, Lichtenberg, Neukölln, Reinickendorf, , Tempelhof-Schöneberg
Düsseldorf	Merkez Kütüphane	Benrath, Derendorf, Gerresheim, Kaiserswerth, Oberkassel,
Brühl	Brühl Halk Kütüphanesi	Mediathek Vochem (çocuk ve aile merkezi içinde yer alan şube)

Almanya çocuk ve halk kütüphaneciliğinin sürdürülebilir okuma kültürü için uyguladığı çalışma modellerinin incelenmesi sayesinde, Türkiye’deki çocuk kütüphaneciliği ile sürdürülebilir okuma kültürü arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye imkân veren bir veri elde edilmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın sonunda, Almanya çocuk ve halk kütüphaneciliği sistem ve modeli çerçevesinde, Türkiye’deki çocuk ve halk kütüphaneciliği için bir kıstas elde edilmesi önemli bir veri olarak görülmektedir. Nitekim bu çalışmada kullanılmak üzere kütüphanelerden toplanan broşür, yayın ve belgeler ile gözlem ve görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilerin daha önce literatürde yer almamış olması, bu çalışmayı özgün kılmaktadır.

Almanya’da Çocuk ve Halk Kütüphanelerinin Yapısı ve Profili

Almanya’daki kütüphaneler, 1945’te kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti’nin 16 eyaletinin kendi kültür politikalarıyla yönetilmektedir (Seefeldt ve Syre, 2007). Genellikle şehir kütüphanesi, şehir kitaplığı ya da ilçe kütüphanesi (stadtbibliothek /bezirksbibliothek / bücherei / gemeindebücherei) olarak adlandırılan¹ halk kütüphanelerinin imkânlarını, hizmet çeşitliliğini ya da insan kaynağını birleştiren merkezi bir “kütüphane yasası”nın olmadığı görülmektedir (Scheffler ve Schmidt, 2018). Bu nedenle, şehirdeki bütün kütüphane sistemini yöneten merkez kütüphanelerden (halk kütüphanesi), gönüllülük esasıyla tek kişi tarafından yürütülen küçük semt kütüphanelerine kadar geniş bir çeşitlilik görülür Fakat bütün halk kütüphanelerinin misyonunda bir ortaklık olduğu görülmektedir: herkese ücretsiz bilgi ve medya erişimi sağlamak (Bibliotheken, 2024).

Büyük şehirlerdeki merkez kütüphane görevini gören halk kütüphaneleri, semtlerdeki şubelerle bir kütüphane sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemde çocuk ve gençlik kütüphanesinin bir bölüm olarak bulunduğu görülmektedir (Seefeldt ve Syre, 2007). Dolayısıyla Almanya genelinde müstakil olarak kurulmuş çocuk kütüphanesi sayısı çok az bulunmakta², ülkemizde sayıları artan bebek kütüphanesi ifadesi ise yer almamaktadır.

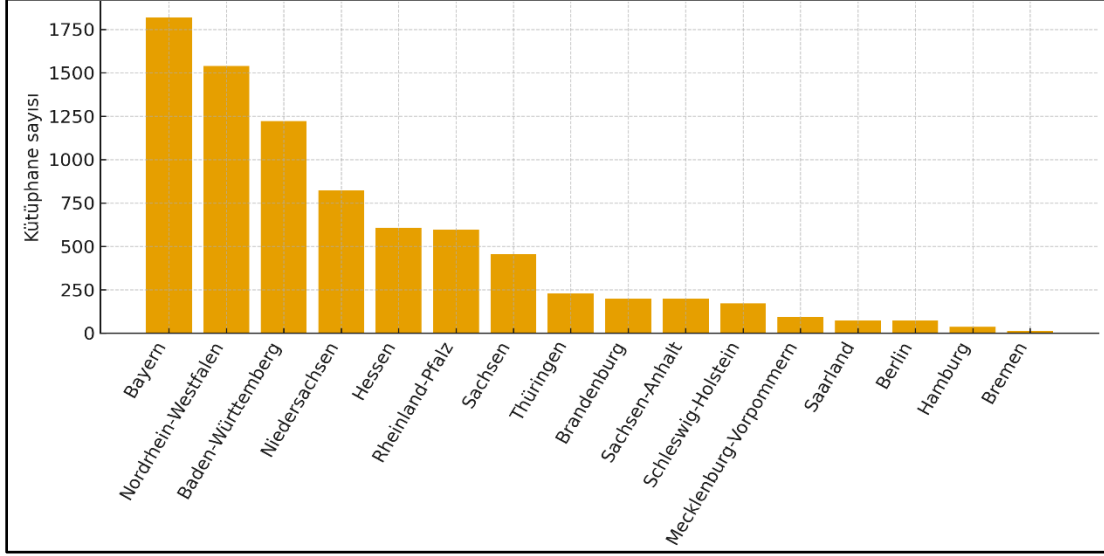
Alman kütüphane istatistikleri 2024 verilerine göre Almanya’da toplam 6965 tane halk kütüphanesi ve bu kütüphanelere bağlı olarak faaliyet gösteren 8769 tane şube kütüphane bulunmaktadır (DBS, 2024). Bu rakamlardan, 83 milyon nüfusu olan Almanya’nın geneline yayılmış olan 15734 tane çocuk ve halk kütüphanesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kütüphanelerin eyaletlere göre dağılımı şekil 1’de gösterilmiştir. Bu göstergeye göre halk kütüphanelerinin çoğunluğunun Bayern ve araştırma kapsamında yer alan Bonn, Brühl, Köln ve Düsseldorf gibi şehirlerin de yer aldığı Kuzey Ren Westfalya (Nordrhein-Westfalen) gibi büyük eyaletlerde toplandığı anlaşılmaktadır. Başkent Berlin’de ise halk ve çocuk kütüphanelerinin sayısının az olduğu görülmektedir.

¹Berlin dışındaki kütüphanelerin tamamı bu çalışmada halk kütüphanesi olarak nitelendirileceklerdir.

² ChatGpt ve internet taramalarında “Almanya’daki çocuk kütüphanelerinin adları” araştırmasında Berlin’de 2 tane, Münich’te 1 tane, Frankfurt’ta 1 tane, Karlsruhe’de 1 tane tespit edilmiştir.

Şekil 1.

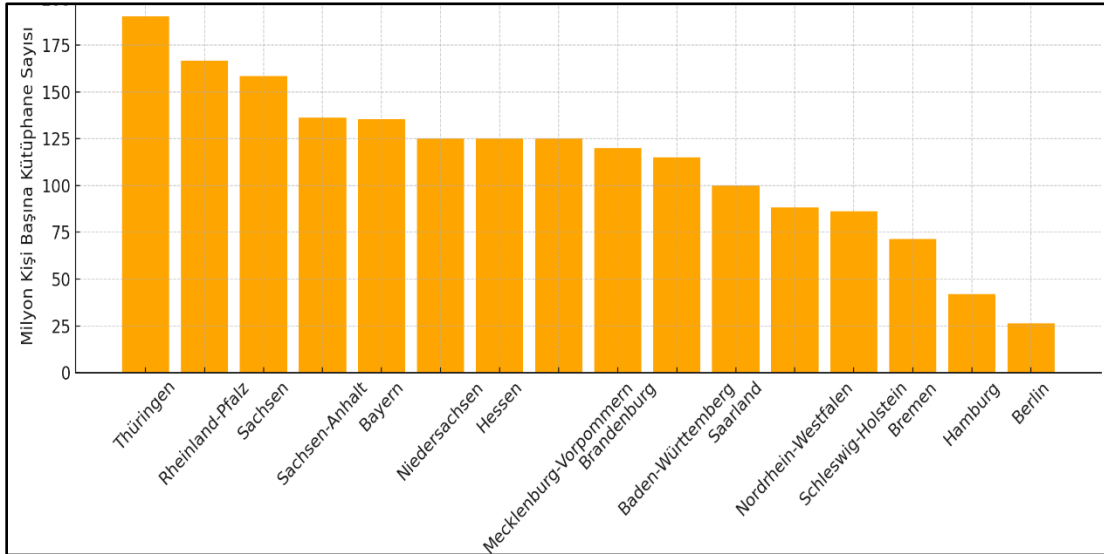
Almanya'daki halk kütüphanelerinin eyaletlere göre sayısı (Statistische Amter des Bundes..., 2024)

Eyaletlerdeki kütüphanelerin nüfusa oranı incelendiğinde ise, başkent Berlin'deki kütüphane sayısının yetersiz olmasının, kişi başına düşen kütüphane sayısını etkilediği görülmektedir. Bununla beraber halk ve çocuk kütüphanelerinin çoğunluğu Bayern ve Kuzey Ren Westfalya gibi büyük eyaletlerde toplanmış olmakla birlikte, bu eyaletlerdeki yoğun nüfus nedeniyle, kişi başına düşen kütüphane sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Şekil 2.

Eyaletlerdeki halk kütüphanelerinin milyon kişi başına kütüphane sayısı (Statistische Amter des Bundes..., 2024)

Kütüphanelerin idari yapılanmasına bakıldığında ise, 15000’den fazla kütüphanenin sadece 5000 tanesinde tam zamanlı personelinin olması; geriye kalan 10000’den fazla kütüphanede ise yarı zamanlı ya da gönüllülük esaslı ile çalışanların olması (Bibliotheken, 2024), Almanya’da kütüphanelere ayrılan bütçenin yetersiz olduğunun en önemli işaretlerindedir. Her ne kadar kütüphanelerde devlet desteğinin olduğu görülse de, kütüphanelerin faaliyetleri ve çalışmalarını planlarken zorlandıkları görülmektedir. Nitekim Alman Kütüphaneler Birliği’nin yaptığı ankete göre kütüphanelerin %40’tan fazlasının personel istihdamı, dijital hizmetlerin sağlanması, mekanın iyileştirilmesi ve özel ihtiyaç gruplarına yönelik eğitim konusunda bütçe ihtiyacının olduğunu ifade etmesi bunun kanıtı niteliğindedir (Finanzlage von Öffentlichen Bibliotheken., 2024).

Ayrıca çalışma şekilleri hizmet verdikleri eyalet ve bölgeye göre değişiklikler gösteren Almanya’da çocuk ve halk kütüphanelerinin genel olarak Pazar ve Pazartesi günleri kapalı olduğu ve Cumartesi günleri öğlene kadar hizmet verdiği görülmektedir. Diğer günlerde ise kütüphaneler, saat 10.00’da açılıp, akşam 7 ya da 8’de kapanmaktadır. Semt kütüphanelerinin ise 12.30 – 13.30 arasında da kapalı olduğu görülmektedir.

Bonn, Brühl, Berlin ve Düsseldorf halk kütüphanesi yöneticileri ile yapılan görüşmede sorulan “Kütüphanelerin çalışma saatlerini incelediğimde, pek çoğunun erkenden kapandığını, hatta öğle molası verdiğini, cumartesi öğlene kadar açık olduğunu, Pazar ve Pazartesi günü kapalı olduğunu gördüm. Çalışan anne babalar için çok uygun görünmüyor bu saatler. En azından Türkiye’de ailelerin mesai saatlerini de dikkate almaya çalışıyoruz artık. Almanya’da bu düzenleme ailelerin tepkisine yol açmıyor mu?” sorusuna yöneticilerden Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi yöneticisi Wildeisen (2024), “Berlin gibi büyük bir şehirde hizmet veren halk kütüphanesinin her gün açık olduğunu ama şube kütüphanelerde tam da belirtilen gibi bir sistem uygulandığını” söylemiştir. Bonn halk kütüphanesi yöneticisi Stein (2024) ise “biz Bonn’daki tek merkez kütüphaneyiz ve dediğiniz gibi, Pazar ve Pazartesi günü kapalıyız. Cumartesi günü ise saat 2’de kapatıyoruz. Merkez kütüphanede öğle molası vermiyoruz ama şube kütüphanelerimiz vermek zorunda. Ciddi anlamda bütçe ve personel sıkıntımız var. Hatta Tanenbusch ilçe kütüphanemiz tamamen gönüllüler tarafından yönetiliyor. Oradaki çalışma saatleri çok daha düzensiz.” açıklamasında bulunmuştur.

Nitekim Köln, Brühl ve Düsseldorf halk kütüphanesi yöneticilerinin de Almanya genelinde kütüphanelerin çalışma saatlerinin azaltıldığı bunun da nedenin bütçe ve personel sıkıntısı olduğunu belirtmesi oldukça dikkat çekicidir. (Hutzheimer, 2024; Stein, 2024; Schauster- Göbel, 2024; Kügler, 2024).

Almanya’da çocuk ve halk kütüphanelerinin hizmet politikasına bakıldığında, kütüphanelerin halkın okuma alışkanlığını desteklemek ve bilgi edinme ihtiyacını temin etmenin yanı sıra, medyayı ve bilgiyi erişilebilir hale getirerek, farklı sosyo ekonomik koşullardan gelen insanların kültür ve eğitim ihtiyaçlarının temini konusunda çalışmalar yapmayı amaçladığı görülmektedir (Netzwerk Bibliothek Medienbildung 2024). Bu amaca bağlı olarak, halk kütüphanelerinin materyal ve personel bütçeleri, buldukları belediyelerin vergi gelirleriyle finanse edilen Almanya’da (Scheffler ve Schmidt, 2018), halk kütüphaneleri

hizmetlerinin herkese eşit şekilde ulaştırılması için devlet danışma birimlerinin olduğu ifade edilmektedir (Seefeldt ve Syre, 2007). Bu sayede eyaletler ya da şehirler arasındaki ekonomik göstergelerin halkın erişebileceği hizmette eşitsizlik yaratmasının önüne geçilmek istenmektedir.

Çocuk ve halk kütüphanelerinin ülkedeki okuma alışkanlığı çalışmalarına katkısı incelendiğinde, Alman Kütüphaneler Birliği'nin 2019 yılından bu yana Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (BMBF) ile yaptığı iş birliklerinin, sürdürülebilir okuma kültürü için oldukça önemli bir çalışma olduğu görülmektedir (Netzwerk Bibliothek Medienbildung, 2024). Nitekim bakanlığın hem Alman Kütüphaneler Birliği'ne hem de okuma vakıflarına (Stiftung Lesen) destek vermesi, ülkedeki okuma kültürünün sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.

Bütçe kesintilerine rağmen kütüphanelerin, kendilerine tahsis edilen merkezi kütüphane bütçesinden bağımsız olarak kendi bütçesini oluşturabilme gücüne sahip olduğu görülmektedir. Nitekim yetişkinlerin halk kütüphanelerine üyeliği, çocuk kütüphanelerinde materyal gerektiren bazı atölyelerden ücret talep edildiği³ ve kütüphaneden bir kitap talep etmenin / rezerv etmenin de yine ücretli olduğu tecrübe edilmiştir⁴.

Hem ilçe hem de halk kütüphanelerindeki dijital içerikli kaynakların tamamına ve kütüphane koleksiyonlarında yer alan bütün yayınlara aynı portal üzerinden erişim mümkün olmakla birlikte, kütüphanelerde yapılacak olan atölye ve kitap okuma faaliyetlerinin kütüphaneden kütüphaneye değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu değişikliğin temel sebebi olarak gelen taleplere, bölge kütüphanelerinin kullanıcı özelliklerine, bölgedeki eğitim ihtiyacına göre ve kütüphanenin iş birliği yapacağı derneklere göre değişiklik gösterdiğinden bahsedilmektedir (Stein, 2024; Schauster- Göbel, 2024; Kügler, 2024). Bunun yanı sıra, kütüphanede yapılacak bütün programların kartlara, bültenlere, kitapçıklara kâğıt olarak basıldığı; kullanıcıların bu bilgilendirme programlarına belediyede, otobüs duraklarında, hatta markette erişebildiği görülmektedir.

Sürdürülebilir Okuma Kültürü İçin Çocuk ve Halk Kütüphanelerinin Faaliyetleri

Almanya'da okuma kültürü konusunun hem okullar hem kütüphaneler hem de eğitim ve kültür bakanlığının en önemli gündem maddelerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu konuda yapılacak olan çalışmalar ve projeler için bakanlık tarafından finansal desteklerin verildiği görülürken, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin okuma kültürüne katkısını desteklemek için, kapasitelerinin artırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda hem Alman Kütüphaneler Birliği'nin kütüphanecileri Avrupa Birliği projeleri yazmaya teşvik ettiği, bunun için seminerler düzenlediği ve sürdürülebilir okuma kültürü için halk kütüphaneleri arasında iş birliği projeleri geliştirmeye çalıştığı ve okul kütüphanelerinin önemine dikkat çekerek öğretmenlerle iş birliği yapmanın öneminden bahsettiği görülmektedir (Die Zukunft von Bibliotheken gestalten, 2025; Rosendhal, 2024; Bibliotheken, 2024).

³ Bad Godesberg çocuk kütüphanesinde gerçekleştirilecek olan materyal kullanımlı bir faaliyet için çocuk başına 3 euro talep edilmiştir. Kitap okuma atölyelerinden ücret talep edilmemektedir.

⁴ Araştırmacı tarafından Bonn Halk Kütüphanesinde rezerve edilmek istenen "Giving Tree" adlı kitap için, 1 euro talep edilmiş, rezerve edilmek istenen kitap adedince ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

Aslında bu yaklaşım, sürdürülebilir okuma kültürünü destekleyen bütün paydaşların, kütüphanelerin geleceğini şekillendirmek için gösterilen ya da gösterilmesi gereken çabanın bir yansıması olarak görülebilir. Halk kütüphanelerinin yaşam boyu öğrenme yolculuğunda insanlara eşlik eden, kültürel olarak kapsayıcı ve herkes için erişilebilir kamuya açık eğitim alanları olduğu vurgulanırken, 2024 Ulusal Eğitim Raporu’nda kütüphanelerin hiç anılmaması, bu katkının hâlâ yeterince görünür olmadığını göstermektedir. (Leseförderung, 2024; Die Zukunft von Bibliotheken gestalten, 2025; Bibliotheken, 2024).

Sürdürülebilir okuma kültürü konusunda etki yaratabilmek için halk ve çocuk kütüphanelerinin hem Alman Kütüphaneler Birliği hem de okulların iş birliği ile bazı çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu çalışmalar araştırmaya konu olan şehirlerdeki bütün kütüphanelerde aynı genişlik ve derinlikte sürdürülebilir olmamakla birlikte, çalışma prensiplerinin resmedilmesi açısından önemli veriler sunmaktadır. Bonn, Brühl, Köln, Düsseldorf ve Berlin halk kütüphaneleri ile bu kütüphanelere bağlı şube kütüphanelerdeki çalışmalar incelendiğinde, kütüphanelerin çeşitli iş birlikleri geliştirdikleri görülmektedir. Bu iş birlikleri kategorik olarak ele alındığında, çalışma modellerinin şu başlıklar altında toplanması mümkündür:

Çalışma Modeli 1: Okullarla İş birliği

Almanya’da okuma kültürünün gelişmesi için uygulanan en yaygın yöntem, çocuk kütüphanelerinin anaokulları ve okullarla işbirliği yapmasıdır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, okul müfredatının desteklenmesi için kütüphaneci ile öğretmenin iş birliği yapması son derece önem verilen bir uygulamadır. Nitekim okuma kültürünün de kütüphane kullanma alışkanlığının da topluma yerleşebilmesi için, çocukların okul öncesi dönemden itibaren çocuk kütüphaneleri ile tanıştırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Nitekim araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde” Çocuk kütüphanelerinde yapılan etkinliklerin içeriğine kim karar veriyor? Hangi etkinliğin yapılacağını nasıl belirliyorsunuz?” sorusuna 5 halk kütüphanesinin yöneticisinin de “çocuk kütüphanelerinin amacının bilgi edinme, dil becerisi ve okuma alışkanlığı kazandırma üzerine kurulu olduğunu, hazırlanan bütün faaliyetlerin buna göre tasarlandığını belirtmiş olması oldukça önemlidir (Kügler, 2024; Brülere, 2024; Wildeisen, 2024; Stein, 2024; Schauster- Göbel, 2024). Nitekim Bonn Halk Kütüphanesi yöneticisi Stein, “PISA sonuçları beklentinin altında olunca, bütün okullar bir anda bizimle iletişime geçmeye başladı. Çünkü eğitim bakanlığı da okullardan öğrencilerin okuduğunu anlamaları konusundaki çalışmalarını artırmamızı istemeye başladı” diyerek, faaliyetlerinin okuma alışkanlığı üzerinde yoğunlaştığına işaret etmiştir.

Yine kütüphane yöneticileri ile yapılan görüşmelerden edinilen bilgilere göre, pazartesi günü kapalı olan çocuk kütüphanelerinin pazartesi sabah saatlerini okul ve anaokulu ziyaretlerine ayırdığı görülmektedir. Alman Kütüphaneler Birliği de sürdürülebilir okuma kültürü için anaokulundan itibaren çocukların kütüphanelerle buluşturulmasının önemini vurgulamaktadır (Bibliotheken, 2024; Scheffler ve Schmidt, 2007). Bu kapsamda bu gruplara kütüphane tanıtımı ve kitap okuma etkinliği yapılmakta; medya ve bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmektedir. Okullarla iş birliği yapılarak sürdürülebilir okuma kültürüne destek olan çalışmalar arasında en yaygın olarak kullanılan programlar şunlardır:

1.1. Medya kutuları

Çocukların öğrenme ve okuma kültürü edinme süreçlerine destek veren çocuk kütüphanelerinin, okul öncesi dönemden başlayarak ilk okul döneminin sonuna kadar olan süreci desteklediği görülmektedir. Bu destek modellerinden biri olan medya kutuları, kütüphanecilerle öğretmenler arasındaki iş birliğini göstermesi açısından önemli bir çalışma olarak görülmelidir. Araştırma kapsamındaki kütüphaneler incelendiğinde, halk kütüphanelerinin tamamında bu hizmetin olduğu görülmektedir. Bu sürecin 4 adımdan oluştuğu görülmektedir:

- 1- Öncelikli olarak anaokulu ya da ilkokulların belirli konularda ihtiyaç duyduğu yayınları talep etmek için kütüphane internet sitesi üzerinden çevrimiçi başvuru formunun doldurulması / okulun kütüphaneye liste iletilmesi.
- 2- Kütüphanenin talep edilen yayınları temin etmesi,
- 3- Talep edilen yayınlar toplandıktan sonra okula / öğretmene bilgi verilmesi
- 4- Öğretmenin medya kutusunu kütüphaneden teslim alması / kütüphanenin istenen yayınları okula ulaştırması.

Çocuk kütüphanelerinin bu noktada sadece kaynak temin noktası olarak değil, aynı zamanda çocuğun ihtiyaçlarına doğru cevap verebilmek için, danışma merkezi olarak da görev yaptığı görülmektedir. Nitekim kütüphanelerin gönderdiği formda çocukların yaşı, hangi medya türüne ihtiyaç duyulduğu, hangi konuda çalışma yapılacağı, çalışma yapılacak olan konuyu destekleyecek diğer yayınlar ya da medya sunulmaktadır.

1.2. Araştırma eğitimi: Bilgi ve medya okuryazarlığı

Almanya genelinde hemen hemen bütün çocuk ve halk kütüphanelerinde sunulan bilgi ve medya okuryazarlığı eğitimlerinin, araştırma eğitimi adı ile verildiği görülmektedir. Kütüphanelerde araştırma eğitimlerine son derece önem verilmesinin en önemli nedeninin, okullarda bu konuda ciddi boşluk olması gösterilmektedir (Krüger, 2024; Stein, 2024).

Nitekim Almanya genelinde 10-17 yaş arası 3218 çocuk ve gençle yapılan araştırmaya göre, okullarda verilen medya okuryazarlığı eğitimlerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %63'ü yapay zekânın sunduğu fırsat ve tehditleri bilmezken, %55'i okulda sunulan teknoloji ve yeni medya araçları ile bilgilendirmenin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Ayrıca öğrencilerin %52'si sosyal medyada kişisel verilerinin güvenliği konusunda dikkatli davranmazken %49'u bilgi ve medya okuryazarlığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir (Umfrage Kinderhilfswerk, 2024)

Sürdürülebilir okuma kültürü için önemli bir araç olarak kullanılan araştırma eğitiminin, bütün yaş gruplarının bilgi edinme ve öğrenme ihtiyacına odaklandığı görülmektedir. Nitekim eğitimlerin, okula yeni başlayacak çocuklar ve onların ailelerinden lise eğitimine devam eden öğrencilere kadar bütün yaş grupları için hazırlandığı ve sunulduğu görülmektedir. İlkokul öğrencileri için ödevlerin hazırlanmasında, medyanın ve bilginin nasıl kullanılacağı, kaynak taramasının nasıl yapılacağı, hangi bilginin güvenilir olduğuna nasıl karar verileceği gibi içerikler sunulurken, okula yeni başlayacak çocuklara ve ailelere kaynak tanıtımı ve kütüphaneden yayın ödünç alma eğitimlerinin verildiği görülmektedir (Bonn StadtBibliothek, 2024). Bu eğitimin bileşenlerini şu şekilde ele almak mümkündür:

- Okula yeni başlayacak çocuklar ve aileleri için kütüphane hizmetlerinin tanıtımı
- İlkokul öğrencileri için güvenilir ve doğru bilgiye ulaşma, sunum hazırlama, kaynak tarama, atıf gösterme, kaynakça göstererek ödev hazırlama
- Ortaokul ve lise öğrencileri için çalıştıkları konu ile ilgili kaynak taramasını nasıl yapacakları ve bu kaynaklara nasıl atıf yapacakları, özellikle internet ortamında edinilen bilgilerin güvenilirliğini nasıl test edecekleri
- Öğrencilere arama motorlarının sınırlarının öğretilmesi ve bilimsel bir yayın için gerekli olan özelliklerin anlatılması

Bilgi ve medya okuryazarlığı eğitimlerinin anaokulu, ilkokul ve ortaokul öğrencileri için kütüphaneciler tarafından verildiği (Recherchetraining, 2024) lise öğrencileri için sunulan eğitimlerin ise genellikle üst sınıfa giden lise öğrencileri tarafından gönüllü olarak verildiği görülmektedir (Kügler, 2024). Nitekim lise dönemine kadar anaokulundan itibaren araştırma eğitimi almış olan çocukların eksik kaldıkları alanların kendi akranları ya da yakın yaş grupları tarafından tamamlanmasının son derece verimli olduğu ifade edilmektedir (Stein, 2024).

1.3. Mobil çocuk kütüphanesi

Bazı halk kütüphanelerinin, anaokulları ile yaptığı iş birliği yaptığı ve bu iş birliği çerçevesinde yaklaşık 100 kitaptan oluşan bir koleksiyonu taşıyan mobil kütüphanecilik hizmeti verdiği görülmektedir (Bonn Stadtbibliothek, 2024; Düsseldorf StadtBibliothek, 2024). Bu mobil kütüphanenin gezici kütüphanelerden en önemli farkı, anaokullarının talep ettiği kaynakları toplayıp doğum günü, anaokulu partileri, özel gün kutlamaları ya da şehir festivalleri gibi günler için anaokullarına ulaştırmasıdır.

Bu modelin uygulama esaslarına bakıldığında, modelin temelini kütüphanelerle anaokulları arasındaki iş birliğinin oluşturduğu görülmektedir. Fakat bunun dışında dikkati çeken bir başka husus ise, anaokullarının kutlamalar için kitap talebinde bulunup çocukların zihin dünyasında kitapları birer özel nesne olarak sunmuş olmasıdır. Dolayısıyla sürdürülebilir okuma kültürü için hem iş birliği hem de okulların kitap okuma kültürü konusunda kendi yaklaşımlarının son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

1.4. Anaokulu öğretmenlerine eğitim verilmesi

Almanya’da çocuk kütüphanelerinin, sürdürülebilir okuma kültürü için anaokulları ile işbirliği konusuna son derece önem verdiği görülmektedir. Nitekim kütüphane yöneticileri ile yapılan görüşmede “Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için kütüphanenizde ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Daha çok hangi yaş grubu ile çalışıyorsunuz?” sorusuna kütüphanecilerin, anaokulları ile iş birliğini ön plana çıkardığı görülmektedir. (Hutzheimer, 2024; Brülere, 2024; Wildeisen, 2024; Stein, 2024; Schauster - Göbel, (Hutzheimer Anaokulundan 12 – 13 yaşına kadar olan çocuklara hizmet verildiği belirtilirken, okuma kültürünün sürdürülebilir olması için anaokulundan itibaren okuma sevgisinin kazandırılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Şekil 1.

Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi anaokulları işbirliği bilgilendirme kartı

Bu kapsamda yapılan çalışmalar arasında, anaokullarında görev yapan öğretmenlere anaokulundaki öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak kitapların nasıl seçileceği, okul öncesi dönem çocuklar için kitapların nasıl okunması gerektiği ile ilgili eğitimler verdiği görülmektedir (Bkz. Şekil 1). Bu çalışmaların kütüphanenin personel sayısı ile doğrudan ilgili olduğunu belirten Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi müdürü Wildeisen, Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesinde bu çalışmalar yapılabilirken, kendilerine bağlı olan şube kütüphanelerde her zaman mümkün olmadığını da aktarmıştır (Wildeisen, 2024).

Çalışma Modeli 2: Dijital İçeriklerin Hazırlanması ve Kullanılması

Eyaletlerden oluşan Almanya’da, her eyalet kendi sistemini; her şehir de içinde bulunduğu eyaletin çerçevesine sadık kalarak kendi yapılanmasını oluşturmaktadır. Bununla beraber hangi şehirde ya da eyalette olduğuna bakılmaksızın bütün kütüphanelerin kendi bütçelerini oluşturabildiği görülmektedir. Fakat bunun dışında, aynı eyalet içinde farklı şehirlerde hizmet veren kütüphanelerin bilgiyi sunma ve kullandırma konusunda benzer çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bunlardan biri, her merkez halk kütüphanesinin dijital platformlar aracılığıyla sunduğu hizmetleridir (Bonn StadtBibliothek, 2024; Brühl StadtBibliothek, 2024) .

Halk kütüphanelerinin web sayfasından, kendisine bağlı olan bölge kütüphanelerin bütün kaynaklarına aynı anda erişim mümkündür. Bunun yanı sıra, şehirde yer alan üniversite kütüphaneleri, şehir arşivi, enstitü kitaplıkları, müze kitaplıkları gibi bütün bilgi merkezlerinin şehir kütüphanesi kataloğu üzerinden erişiminin mümkün olduğu görülmektedir. Kütüphaneler arası ödünç verme sistemi kullanılarak, kullanıcının istediği yayını talep etme hakkının olduğu da anlaşılmaktadır (Düsseldorf StadtBibliothek, 2024; Berlin ZLB, 2024; Bonn StadtBibliothek, 2024) .

Halk kütüphaneleri aracılığıyla şehirdeki bütün bilgi merkezlerine erişim imkânın olması, elbette kullanıcılar açısından önemli bir zaman tasarrufu sağlamaktadır. Dikkati çeken önemli bir husus ise, bu uygulamanın sadece bir merkez kütüphaneye mahsus olmayıp, bütün bölge kütüphanelerinden aynı hizmetin alınabiliyor olmasıdır. Nitekim bu detay, şehirdeki

kütüphanecilik hizmetlerinin her noktada aynı şekilde yürütülmesine imkân vereceği için, okuma kültürünün sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır.

Bir diğer önemli dijital içerik hizmeti ise, ilkokuldan lise son sınıfa kadar bütün öğrenciler için kütüphanede ders çalışma alanlarının ve konu anlatımı, soru çözümü gibi ders çalışma videolarıdır. (Berlin ZLB, 2024; Köln StadtBibliothek, 2024; Brühl StadtBibliothek, 2024; Bonn StadtBibliothek, 2024; Düsseldorf StadtBibliothek, 2024). Bunun yanı sıra göçmen kökenli çocuklar için çok dilli hazırlanmış olan dijital sözlükler, dijital ders kitapları, alıştırmalar kitapları, gramer kitapları da öğrencilerin akademik gelişimlerinden sözlü dil becerilerine kadar sürdürülebilir okuma kültürü için hazırlanmış önemli çalışmalar olarak görülmektedir.

Almanya’daki halk ve çocuk kütüphanelerinin, akademik lise eğitim sistemi olan gymnasiuma giden öğrencilere ders materyallerinin sağlanması ve sunulmasına ise ayrıca önem verdiği görülmektedir. Nitekim Bonn halk kütüphanesi çocuk kütüphanesi sorumlusu Stein, “çocukların ve gençlerin hem akademik eğitime destek olmak hem de bu akademik içerikleri onların tercih edeceği formatta sunmak zorundayız” (Stein, 2004) diyerek, yeni teknolojilerin kütüphanede kullanımını ve öğrencilerin akademik eğitime verdikleri önemi aktarmıştır. Bu görüşü destekler nitelikte halk kütüphanelerinde, eğitim materyallerinin yanı sıra, gençlerin kendi araştırmaları ya da hobileri için de oldukça yeterli bir dijital içeriğin olduğu görülmektedir (Bonn StadtBibliothek, 2024; Düsseldorf StadtBibliothek, 2024). Bu kapsamda müzikle ilgilenenler için nota arşivinin, sinemaseverler içinse geniş bir film sağlama hizmetinin olduğu görülmektedir.

Almanya’daki halk kütüphanelerinin sürdürülebilir okuma kültürüne destek olmak için yenilikçi, erişilebilir ve kullanıcı odaklı bir model oluşturduğu görülmektedir. Özellikle dijitalleşmenin, bilgiye erişimi kolaylaştırması dikkat çekmektedir. Bu yapı, sadece bilgi sağlamakla sınırlı kalmayan; toplumsal, kültürel ve eğitsel katkılar sunan çok yönlü bir kütüphane anlayışını yansıtmaya açısından dikkate alınması gereken bir örnek sunmaktadır.

Çalışma Modeli 3: Dezavantajlı Gruplara Yönelik Faaliyetler

Birleşmiş Milletler uluslararası göç raporuna göre dünyanın en çok göç alan 2. ülkesi olan Almanya’da (McAulliffe ve Oucho, 2024), özellikle mülteci göçlerinin de etkisiyle eğitim kalitesi göstergelerinde önemli bir düşüş olduğu ilan edilmiştir (PISA 2022 results, 2023).

Alman Eğitim Bakanlığı’nın ise bu konudaki çalışmalarına bakıldığında, özellikle göçmen halkın bilgi edinme ve öğrenme ihtiyacının karşılanması için halk kütüphanelerini güçlendirme yasasının kabul edildiği ve anadili Almanca olmayanların kendi dillerinde kitap okuyabilecekleri halk kütüphanelerinde okuma teşvik programları düzenlediği görülmektedir (Förderprogramm Leseförderung, 2013). Dezavantajlı gruplara yönelik hazırlanan programları şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

3.1. İşçi sınıfı çocukları için danışma ve ev ödevi saatleri

Ailesinde akademik anlamda danışabileceği kimse olmayan öğrenciler için çocuk ve halk kütüphanelerinde, danışma ve ev ödevi saatleri adlı bir programın yürütüldüğü görülmektedir. Bu programın sadece bir kütüphanede değil, belli bir program dâhilinde, halk kütüphanesine bağlı olan bölge kütüphanelerin tamamında erişilebilir nitelikte olduğu görülmektedir (Sprechstunde Arbeiterkind, 2024).

Özellikle göçmen kökenli öğrencilerin okulda yaşadıkları dil ve adaptasyon sorunu ve buna bağlı olarak akademik başarının düşük olması nedeniyle hayata geçirildiği görülen bu işbirliğinin, aynı zamanda gönüllüler, üniversite, banka ve vakıflardan oluşan bir destek mekanizmasıyla güçlendirilmiş olması, okuma kültürünün sürdürülebilirliği için de önemli bir model olarak görülmektedir (Hausaufgabenhilfe, 2025).

3.2. Okula hazır bulunuşluk çalışmaları

Anaokuluna gitmemiş olan çocukların okula başladıkları zaman hem fiziksel hem de akademik olarak zorlanmaması için, çocuk kütüphanelerinde okula hazır bulunuşluk çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Daha önce kalem tutmamış, yazı çalışması yapmamış olan çocukların parmak kaslarını çalıştırmak için kalem tutma pratiklerinden oluşan atölyeler olduğu gibi, harfleri ya da sayıları tanımayan çocuklara da temel bilgilerin verildiği görülmektedir (Bibliotheksausweis zum., 2024; Pen pencil club..., 2024). Bunun yanı sıra çocuğu okula başlayacak velilere okul süreçleri ile ilgili bilgilendirme ve destek eğitimleri de oldukça önemli bir model olarak görülmelidir (Bkz. Şekil 2 ve 3).

Şekil 2 ve 3.

Bonn ve Berlin halk kütüphanelerinde okula hazır bulunuşluk çalışmaları

3.3. Göçmen kökenli çocuklar için kitap okuma atölyeleri

Göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde çift dilli kitap okuma çalışmalarının yapılması, Almanya’daki çocuk ve halk kütüphanelerinde oldukça yaygın bir faaliyet olarak görülmektedir. Nitekim halk kütüphanelerine bağlı olarak faaliyet gösteren hemen hemen bütün bölge kütüphanelerde yapılan bu okuma atölyelerinin, hizmet verdikleri bölgedeki halkın çoğunluk diline göre değiştiği görülmektedir (LeseWelten am Dienstag, 2025).

Kütüphanelerde yapılan diğer okuma ve öğrenme odaklı faaliyetlerde olduğu gibi ayda bir ya da iki defa yapılan bu çalışmalar, kütüphanelerin mekân ve personel imkânları doğrultusunda şekillenmektedir (Brülere, 2024).

Dünyanın dört bir yanından masal ve hikâyelerin okunduğu ve amacı çocukların kelime kapasitelerini artırmak olan Wortschatze (Kelime Bilgisi) atölyesinin haftada bir gün hem 3 -5 yaş grubu için hem de 5 yaşından daha büyük çocuklar için gerçekleştirildiği görülmektedir. Toplamda 20 dakika sürdüğü belirtilen bu atölyenin ayrıca Almancayı yeni öğrenen yetişkinler için de gerçekleştirildiği görülmektedir (Wortschatze, 2024).

Şekil 4.

Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi kelime bilgisi atölyesi bilgilendirme kartı

6 yaş ve üzeri çocukların özellikle okulda yaşadıkları dil ve artikülasyon problemine destek olmak için hazırlanan bir başka atölye programı olan okuma alıştırmaları, haftada bir defa 15 dakika Almanca sesli okuma yapmak şeklinde hazırlanmıştır (Lesetraining, 2024). Bu sayede öğrencilerin okulda Almanca konuşurken özgüvenli bir şekilde katılım sağlamasının amaçlandığı görülmektedir (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5.

Düsseldorf Halk Kütüphanesi okuma alıştırmaları tanıtım kartı

Almanya'nın, göçün eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için kapsayıcı kütüphane programları geliştirdiği görülmektedir. Programlar, çocukların dil gelişimini, okul başarısını ve sosyal uyumunu desteklerken; ailelere de aktif bir şekilde rehberlik sunmaktadır. Gönüllü ve kurumsal desteklerle sürdürülebilir hale getirilen bu model, okuma kültürünü güçlendiren ve fırsat eşitliğini artıran bir sosyal eğitim politikası örneği olarak görülebilir.

Çalışma Modeli 4: Yaz ve Kış Dönemi Kitap Okuma Kulüpleri ve Yarışmaları

Her yıl Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından organize edilen yaz ve kış dönemi etkinlikleri arasında, okuma yarışmalarının ve kulüplerinin son derece önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Almanya'nın genelinde yapılan bu yarışmaların amacının Almanya'da okuma kültürünü yaygınlaştırmak olduğu görülmektedir (Kügler, 2024; Brülere 2024; Wildeisen 2024; Stein 2024).

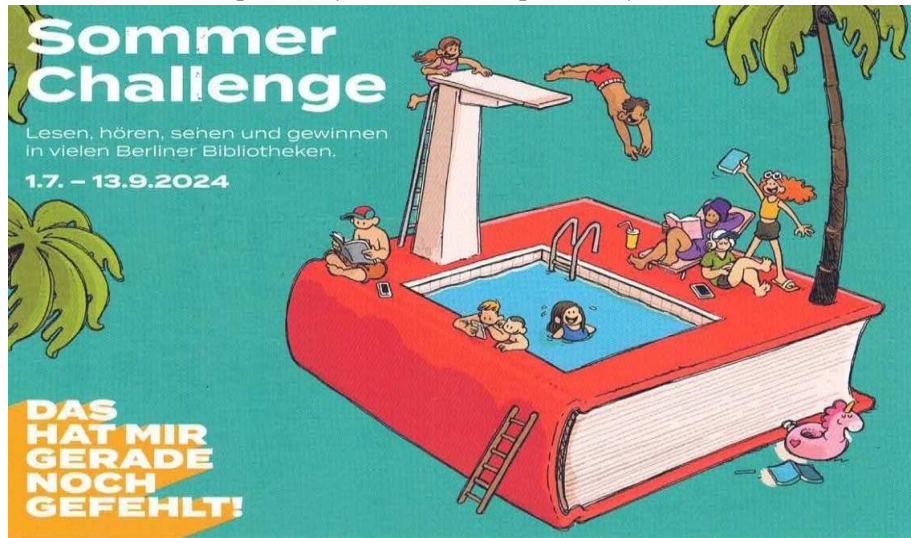
4.1. Kitap okuma yarışmaları

Almanya'daki kütüphanelerin web sayfaları incelendiğinde, yaz tatili dönemi için özel içeriklerin ve programların hazırlandığı görülmektedir. Bütçe ve personel kısıtlılığından dolayı programların genellikle merkez kütüphanelerde yürütüldüğü görülmektedir. 16 eyaletten oluşan Almanya'da halk kütüphanelerinin programları merkezi olmadığı için, kütüphaneler arasındaki uygulamalarda farklılıklar görülür. Fakat bu farklılıklara rağmen kütüphanelerin aynı misyon ve bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Nitekim Bonn, Köln, Brühl ve Düsseldorf'un da içinde yer aldığı Almanya'nın en kalabalık eyaletlerinden olan Kuzey Ren Westfalya eyaletindeki çocuk ve halk kütüphanelerinde "Sommer- Reading Challenge" adıyla yapılan okuma yarışmalarının, başkent Berlin'de "Sommer Challenge" adıyla hayata geçirildiği görülmektedir (Bkz. Şekil 6). Almanya'nın sürdürülebilir okuma kültürüne katkı sağladığı şüphesiz olan bu çalışmalarda kütüphanelerin hem mekân hem de kaynak sağlama merkezi olarak hizmet verdiği görülmektedir

Şekil 6.

Berlin Merkez Kütüphanesi yaz dönemi kitap okuma yarışmaları

4.2. Yüksek sesle kitap okuma günü

Halk kütüphanelerinde ve halk kütüphanelerine bağlı ilçe kütüphanelerde ayda iki defa yüksek sesle kitap okuma etkinliği yapılmaktadır. Bu okuma metinlerinden birinin, bölgenin ya da ülkenin ünlü bilim adamı, düşünür, sanatçı vb. ile ilgili, diğeri ise tamamen MİNT (Matematik, fen, teknoloji ya da doğa ile ilgili yazılmış çocuk kitapları) konularından seçilmektedir.

Bu atölyenin ana amacının, çocuklardaki dil problemini azaltmak ve çocukların kelimeleri doğru telaffuz etmesini sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Nitekim literatürde de yüksek sesle okunan kitabın, kişinin kendini dinlemesine vesile olduğu vurgusu yapılmaktadır (Leseförderung, 2024). Buna bağlı olarak Almanya’da pek çok kütüphanede uygulanan sesli kitap okuma gününde çocukların arkadaşına, bebelere, aile üyelerine ya da evcil hayvanlarına kitap okumaya teşvik edildikleri görülmektedir.

4.3. Yaz dönemi kitap okuma kulüpleri

Almanya genelindeki halk ve çocuk kütüphaneleri incelendiğinde, kütüphanelerin genellikle yaz döneminde kitap okuma kulüpleri organize ettiği görülmektedir. Her biri farklı adla düzenlenmekle birlikte, Almanya’nın en büyük okumayı teşvik projesi olarak Kuzey Ren Westfalya eyaletinde gerçekleştirilen SommerleseClub gösterilmektedir (Brülere, 2024; Stein, 2024; Shauster – Göbel, 2024).

Şekil 7.

Bonn, Brühl, Düsseldorf, Köln Halk Kütüphanesi yaz dönemi kitap okuma kulüpleri afişi

Almanya’nın Kuzey Ren Westfalya eyaletindeki 24 şehirde yaz tatili boyunca faaliyet gösteren kitap okuma kulübü öğrencilere, okuma alışkanlığının sadece okulda ya da okul döneminde değil, hayatın tüm evrelerinde sürdürülmesi gerektiği mesajı vermeye çalıştığı görülmektedir. “Her yıl Almanya’da kitap okuma festivalleri yapıldığını biliyorum. Bu festivallere siz de kütüphane olarak katılıyor musunuz? Bu festivaller için yeterli bütçe ve personeliniz var mı?” sorusuna Bonn halk kütüphanesi çocuk kütüphanesi sorumlusu Stein

(2024), “PISA sonuçlarından sonra eğitim bakanlığı bütün kütüphanelerin çalışmalarının başına, okuma teşviki konusunun alınmasını istedi. Bu nedenle yaz dönemi kitap okuma kulüpleri ile özellikle öğrencilerin dikkatini çekmeyi hedefliyoruz. Merkez kütüphanelerin tamamı katılıyor tabii ki ama ilçe kütüphanelerimizin hepsinin katılması mümkün değil. Çünkü personel sorununuz var” demiştir.

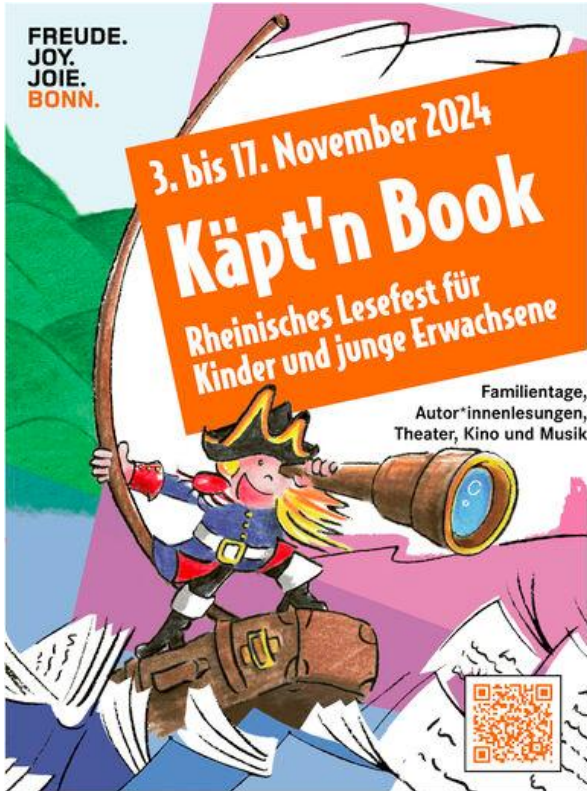
4.4. Kapt'n kitap okuma festivali

Almanya'nın Kuzey Ren Westfalya Eyaletinde bulunan 24 şehirde 2 hafta süren bu festivalde hem kitap okuma yarışmalarının hem de kütüphanelerle okullar arasında yoğun olarak iş birliği yapıldığı görülmektedir. Kitap okuma festivali programı incelendiğinde, yazarlarla okuyucu buluşmalarının yapıldığı çalışmaların, çocukların ilgisini özellikle çektiği belirtilmektedir (Brülere, 2024; Stein, 2024).

Kitap okuma festivali kapsamında aynı zamanda bir kitap okuma yarışmasının da düzenlediği görülmektedir. Özellikle çocuklarda okuma kültürü oluşturabilmek için yapılan bu yarışmaya, 2024 yılında 500'den fazla anaokulunun ve ilkokulun katılmış olması, Kapt'n Book kitap okuma festivalinin sürdürülebilir okuma kültürü için oldukça önemli bir model olduğunu göstermektedir (Mit Kapt'n Book, 2024)

Şekil 8.

Bonn Halk Kütüphanesi Kapt'n kitap okuma festivali programı

Kitap okuma festivalinin uygulanma metodolojisine bakıldığı zaman, her yıl bir temanın belirlendiği ve bu tema üzerine yazılmış olan kitapların okunduğu, bu kitapların yazar ve illüstratörlerinin çocuklarla tanıştırıldığı görülmektedir. Bu tarzda büyük bir organizasyon için

yıllık bir programlamanın yapıldığı, festivale katılmak isteyen kütüphanelerin başvuru ile alındığı görülmektedir (Stein, 2024; Brülere, 2024; Düsseldorf StadBibliothek, 2024).

Okuma kültürünü sürdürülebilir kılmak için toplumsal ve kapsayıcı bir strateji belirleyen ve halk kütüphanelerini sosyal merkezlere dönüştürüp etkinlikleri sürekli ve sistematik hale getiren Almanya’da, çocuk ve halk kütüphanelerinin yürüttüğü programlar son derece önemli görülmektedir. Nitekim okuma kültürünü toplum geneline yaymayı hedefleyen uzun vadeli, merkezi olmayan ama koordineli programların, sürdürülebilir okuma kültürünü desteklediği anlaşılmaktadır.

Çalışma Modeli 5: Bebeklerle Kitap Okuma Atölyeleri

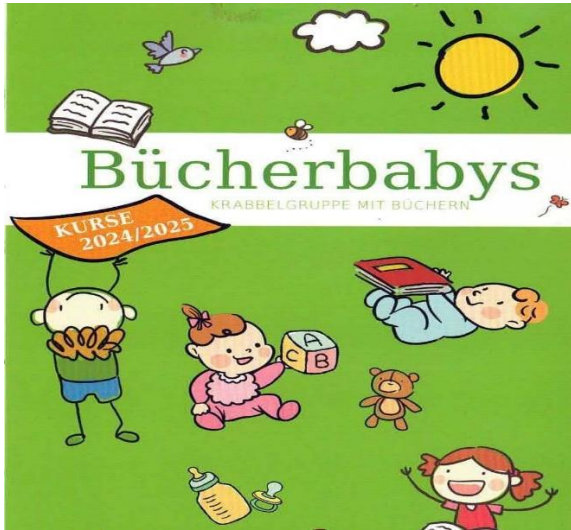
Çalışma kapsamında görüşme yapılan kütüphane yöneticilerinin de belirttiği üzere, Almanya’da çocuk ve halk kütüphanelerinin öncelikli amacı halkın bilgi edinme ve öğrenme ihtiyaçlarını temin etmektir. Bunun yanı sıra çocukların ve halkın ihtiyaçları doğrultusunda etkinlikler düzenleyerek, her sosyal sınıftan çocuk ve aileyi okumaya özendirme ve okuma becerilerini geliştirmek de bir diğer hedeftir (Bibliothek, 2024). Bu nedenle, özellikle sosyo kültürel seviyesi düşük olan ailelerin bebekleri ile birlikte hem sosyalleşeceği hem bebeklerin zihinsel gelişimini destekleyici çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu amaç ve hedeflere bağlı olarak çocuk kütüphanelerinde, haftanın belli gün ve saatlerinde gerçekleştirilen atölyeleri şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

5.1. 0-2 Yaş arası bebeklere kitap okuma atölyeleri

Bücherbabys (kitaplı bebekler) adıyla 2 yaşına kadar olan bebekler ve aileler için düzenlenen bu atölyelerin, kurs niteliği taşıdığı görülmektedir (Bkz. Şekil 9).

Şekil 9.

Bonn Halk Kütüphanesi kitaplı bebekler atölyesi bilgilendirme kartı

Bebegi için nasıl kitap seçeceğini, bebeğine nasıl kitap okuyacağını bilmeyen annelere eğitimlerin verildiği bu atölyenin bebeklere sadece kitap okumayı amaçlamaması oldukça önemli bir detay olarak görülmelidir. Nitekim bebekler için düzenlenen kitap okuma

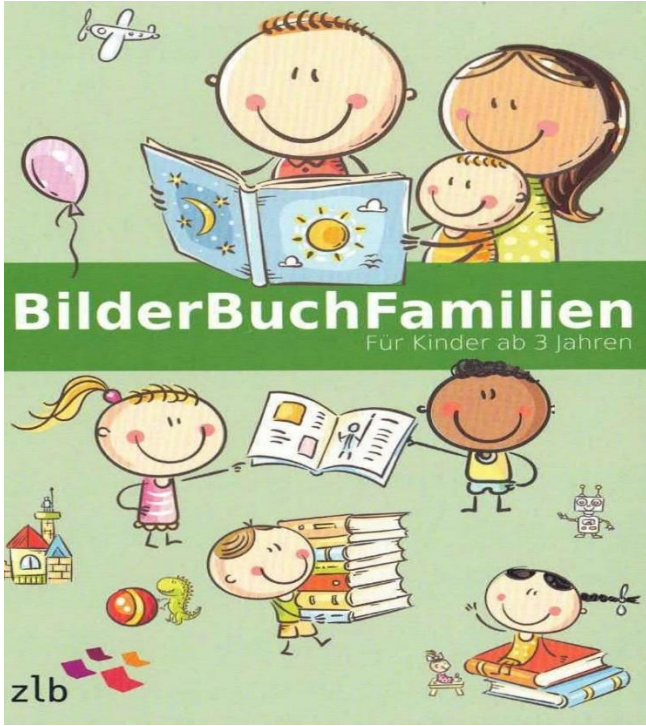
atölyelerinden farklı olarak, bebelere kitap okumanın sürdürülebilir olması ve evde de devam etmesi için ailelere kurs niteliğinde eğitim veriliyor olması, önemli bir okuma kültürü çalışmasıdır. 16 hafta olarak planlanan bu kursun her 4 ayda bir yeniden düzenlendiği görülmektedir (Bücherbabys, 2024; Leseförderung von Anfang an, 2025).

5.2. Ailece kitap okuma atölyeleri

Üç yaş ve üzeri çocuklar için düzenlenen resimli kitap okuma atölyelerinin amacının sadece çocuklara kitap okumak olmadığı, aynı zamanda ailelere çocukların yaşına uygun kitap tanıtımlarının yapıldığı görülmektedir (Bkz. Şekil 10). Ayda bir kere yapılan bu atölyeler, bir danışmanlık hizmeti görevi olarak da önemlidir. Nitekim aile ile beraber çocukları kitapla buluşturan bu atölyelerin çocuk kütüphanelerinin okuma kültürünü ailenin dikkatine sunması açısından oldukça önemli bir yeri olduğu görülmektedir (BilderBuchFamilien, 2024).

Şekil 10.

Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi ailelerle resimli kitap atölyesi bilgilendirme kartı

Almanya'daki çocuk ve halk kütüphanelerinin okuma kültürünü aile içinde başlatmayı ve sürdürülebilir hale getirmeyi hedefleyen kapsayıcı bir çalışma geliştirdiği görülmektedir. Bu çalışmalar, Almanya'nın okuma kültürünü erken yaşta, aile temelli ve kapsayıcı bir yaklaşımla yaygınlaştırmasının, eğitimde fırsat eşitliğine ve toplumsal uyuma güçlü katkılar sunmayı hedeflediğine işaret etmektedir. Nitekim sadece kütüphanede değil, evde de okuma alışkanlığının devam etmesi için kütüphanelerin rehberlik sağlaması, sürdürülebilir okuma kültüründe halk ve çocuk kütüphanelerinin önemini göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

2. Dünya savaşından sonra her yıl artan göç dalgalarına paralel olarak eğitim kalitesini de artırmaya çalışan Almanya’da bunun için kütüphanelerin birer öğrenme ve bilgi edinme merkezi olarak, okul öncesi dönemden lise bitimine kadar bütün çocuklara ve gençlere destek verdiği görülmektedir. Dünyanın en çok göç alan ikinci ülkesi olması, Almanya’daki sosyo-kültürel yapıyı önemli ölçüde etkilemiştir. Anadili Almanca olmayan ve Almancayı sonradan öğrenmesi gereken çocuklara sunulacak olan eğitim ve fırsatlar da elbette mülteci ve göçmen nüfus göz önünde bulundurularak tasarlanmaktadır.

Çocuklarda, gençlerde ve ailelerde okuma kültürünü yerleştirebilmek ve bilgi edinme ihtiyacını erişilebilir kılmak için, kütüphane yapılanmalarının esnek olması, Almanya’da çocuk ve halk kütüphaneciliğinin iyi bir seviyede hizmet vermesini sağlamaktadır.

Alman Eğitim ve Kültür Bakanlığının da okuma kültürü konusuna önem vermesi, Almanya’da okuma kültürünün yaygınlaştırılmasının ulusal bir politikaya dönüştüğünü göstermektedir. Bu politikanın en önemli destekçisi olarak çocuk ve halk kütüphanelerinin kullanılması ise, sürdürülebilir okuma kültürünün yaygın etkisine destek olmaktadır. Kütüphaneler bir takım atölye ve oyun faaliyetlerine ev sahipliği yapsa da, kütüphanelerin ana amacının halkın bilgi edinme ve öğrenme ihtiyacını karşılamak olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Kütüphanelerde yapılan çalışmaların kütüphanecinin üstelendiği bir sorumluluk olarak değil, kurumlarla iş birliği içinde yürütülen bir süreç olduğunu eklemek gerekir. Nitekim kütüphanecilerin görev ve sorumluluklarının atölye ya da etkinlik hazırlamak değil, çocuklara bilgi ve medya okuryazarlığı eğitimi vermek, kaynak danışmanlığı yapmak kurumlarla yapılacak olan iş birliğinin içeriğini belirlemek; bunun bir neticesi olarak da çocuk ve halk kütüphanelerinin bilgi ve yayın sağlama merkezi olarak tasarlandığı görülmektedir.

Almanya’daki çocuk ve halk kütüphanelerinde uygulan sürdürülebilir okuma kültürü çalışmalarının incelenmesine bağlı olarak, ülkemizde sürdürülebilir okuma kültürü için çocuk ve halk kütüphaneciliğine şu öneriler getirilebilir:

- Almanya’daki çocuk ve halk kütüphaneleri mekân olarak incelendiğinde, oturma yerlerinin az, bilgi kaynakları için ayrılan alanların son derece geniş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kullanıcıların halk ve çocuk kütüphanelerini etüt merkezi olarak kullanmasına engel olmak ve kütüphanelerin temel amacının bilgi sağlama merkezi olduğunu vurgulamak için, ülkemizdeki kütüphaneleri masalarla doldurmak anlayışından vazgeçilmelidir. Nitekim çocuk ve halk kütüphaneleri araştırma kütüphaneleri olmadığı için, kısa süreli kaynak inceleme ya da okumaya imkân tanıyan rahat koltuklar, yer minderleri tercih edilebilir. Tabii ki araştırma yapmak isteyenler için gerekli oturma düzeninin sağlanması önemlidir ancak kütüphanelerin etüt merkezi olmadığı bilgisinin kullanıcıya aktarılması gerekmektedir.
- Almanya çocuk ve halk kütüphanelerinde bebekler için yapılan okuma atölyeleri incelendiğinde, bu çalışmaların çocuk kütüphanesinin bir bölümünde yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bebeklerle yapılan çalışmalar için bebek kütüphanesi adıyla oluşturulan mekân anlayışı bulunmamaktadır. Nitekim ülkemizdeki bebek kütüphanesi uygulamalarının, okuma kültürüne destek olmaktan ziyade, bebeklerin sosyal- fiziksel

gelişimlerine destek olan oyun atölyelerine döndüğü görülmektedir. Çocuk kütüphanelerinde ayrılacak bir bölümün bebekler için hazırlanmış olması, kitap okuma atölyeleri için yeterli olacaktır. Nitekim çocuk kütüphanelerinin asli amacı bebeklikten itibaren çocukların öğrenme ve bilgi edinme sürecine destek olmaktır.

- Ülkemizdeki çocuk ve halk kütüphanelerinin kendi bütçelerini oluşturamıyor olması, elbette Almanya kütüphaneleri gibi rahat hareket etmesine, güncel kaynakları hızlı bir şekilde koleksiyonlarına eklemesine engel olmaktadır. Bu durumda yapılabilecek en köklü çözümün yerelde iş birlikleri ile bu konuyu çözmek olduğu düşünülmektedir. Fakat bu noktada iş birlikleri kütüphanelerin ve kütüphanecilerin değil, bakanlığın ve belediyelerin sorumluluğunda olmalıdır.
- Ülkemizdeki çocuk ve halk kütüphanelerinde yapılan atölye faaliyetlerine bakıldığında, Almanya'daki faaliyetlerden çok daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat okuma alışkanlığı çalışmaları incelendiğinde, Almanya'daki çocuk ve gençlerin hem PISA'da daha iyi sonuçlar göstermesi hem de kütüphanelerde gerçekleştirilen çalışmaların büyük çoğunluğunun okuma kültürü odaklı çalışmalar olması, ülkemizdeki çocuk ve halk kütüphanelerinin faaliyet amacı üzerinde bir kez daha düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Nitekim ülkemizdeki çocuk ve halk kütüphaneleri hizmetlerini sayılarla ölçülebilen faaliyet ve atölye odaklı olmaktan çıkarıp, çocukların ve gençlerin okuduğunu anlayıp anlamadıklarına dayanan bir etki analizi ile değerlendirmek gerekmektedir.
- Ülkemizdeki kütüphanecilerin sorumlulukları ve mesaieleri incelendiğinde, Almanya'dakine göre oldukça uzun ve fazla olduğu görülmektedir. Elbette çalışma gün ve saatleri konusu ülkelerin kendi çalışma politikaları ile ilgilidir fakat ülkemizdeki kütüphanecileri faaliyet organize etmeye çalışan etkinlik kütüphanecisi görünümünden çıkarıp, bilgi ve medya okuryazarlığı uzmanı olarak hizmet verir bir pozisyona taşımak, çocuk ve halk kütüphanecilerinin asıl işlerini yapmasına imkân tanyacaktır.
- Almanya'da çocuk ve halk kütüphanesi çalışmalarına bakıldığında, öncelikli amacın halkın bilgi edinme ve öğrenme ihtiyacını karşılamak olduğu görülmektedir. Nüfusunun yüzde 25'ini oluşturan göçmen ve mültecilerin de topluma entegre olması, özellikle çocukların okulda ve sosyal hayatta zorluk yaşamaması için, çocuk ve halk kütüphanelerinde belirli periyotlarla dezavantajlı topluluklar adı altında çalışmalar yapıldığı, kütüphane koleksiyonlarının göçmenlerin ana dillerini de kapsayacak şekilde genişletildiği görülmektedir. Benzer bir sorun ile uğraşan Türkiye'de de, sürdürülebilir gelişmeye destek olması için, mülteci çocuk ve ailelere yönelik sistemli ve periyodik çalışmaların yapılması önemlidir.
- Almanya'daki çocuk ve halk kütüphaneciliği uygulamalarına bakıldığında, kütüphanecilik hizmetlerinin şehrin tamamına yayıldığı görülmektedir. Çalışmaların ve programların sadece merkez kütüphanelerde olmayıp aynı ya da benzer hizmetlerin bölge kütüphanelerinde de olması bütün vatandaşların aynı hizmetlerden evine en yakın kütüphaneden istifade edebilmesini sağlamaktadır. Ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında ise son yıllarda, tek bir kütüphanenin merkez olarak ilan edildiği ve bütün atölye, çalışma ve programların bu kütüphane etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu durumda çalışmaların merkezi olan kütüphaneye uzak olan vatandaşların kütüphane hizmetlerinden istifade etmesi imkânsız hale gelmektedir. Ülkemizdeki sürdürülebilir okuma kültürünün önündeki en büyük engellerden biri de bu yaklaşımdır.
- Ülkemizdeki okuma alışkanlığı kazandırma çalışmalarına bakıldığında Almanya'daki gibi kütüphane, okul, yerel yönetim ve gönüllülerden oluşan bir grup arasındaki güçlü iş birliğinden ziyade, çoğunlukla merkezi yönetim ve öğretmenler üzerinden yürütülen ve kütüphanecilerin kendi kişisel gayretleriyle sürdürülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, okuma alışkanlığı kazandırma ve okuma kültürü çevresi yaratma çabalarının sürdürülebilir olmasına engel olmaktadır. Çoğunlukla kısa süreli, proje bazlı ya da kişi

ya da kurumların gayretleriyle belli bir süre devam eden çalışmaların yıllık planlama, tematik içerikler ve düzenli programlarla sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

- Ülkemizdeki çocuk ve halk kütüphanelerinin sürdürülebilir okuma kültürünün ana parçası olması için şu adımlar tavsiye edilmektedir:
 - 0–2 yaş bebeklerle okuma programları başlatmak,
 - Ailelere yönelik okuma rehberliği ve kitap seçimi eğitimleri vermek,
 - Okuma kültürünü yalnızca çocuklara değil tüm aileye yayılan bir sosyal süreç olarak ele almak,
 - Düzenli ve programlı atölyelerle sürdürülebilir bir model kurmak.
 - Yaz döneminde kütüphaneleri sosyal merkez olarak kullanacak kalıcı programlar geliştirmek.
 - Okuma kulüplerini dil gelişimi ve sosyal uyum hedefleriyle entegre etmek.
 - Yerel yönetimler, STK’lar ve özel sektörle sistematik iş birlikleri kurmak.
 - Programların göçmen ve dezavantajlı gruplara erişimini artırmak.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Yazar makale için etik kurul onayı gerekmediğini beyan etmiştir.

Yazarlık Katkısı

Makale tek yazarlıdır.

Kaynakça

- Berlin ZLB (2024, 15 Eylül) Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi. <https://www.zlb.de/ueberuns/>
- Bibliotheken 2024 (2025, 25 Temmuz) Kütüphaneler 2024. Konular, İstatistikler, Talepler https://www.bibliotheksverband.de/sites/default/files/2024-10/Bibliotheken_%202024_web.pdf
- Bibliotheksausweis zum Schulstart (2024) Bonn Şehir Kütüphanesi okula hazır bulunuşluk çalışmaları bilgilendirme kartı.
- Bibliotheksfoerderung (2025, 11 Ocak) Kütüphanelerin fonlanması. <https://www.mkw.nrw/themen/kultur/kunst-und-kulturfoerderung/bibliotheksfoerderung>
- BilderBuchFamilien (2024) Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi ailelerle resimli kitap atölyesi bilgilendirme kartı.
- Bildung für die Welt von morgen (2025, 11 Ocak) NEPS – Alman Ulusal Eğitim Paneli <https://www.neps-studie.de/Studien/Bildung-f%C3%BCr-die-Welt-von-morgen>
- Bonn StadtBibliothek (2024, 15 Eylül). <https://www.bonn.de/themen-entdecken/bildung-lernen/service.php>
- Brühl StadtBibliothek (2024, 15 Eylül) <https://bib.bruehl.de/Angebote/Service?utm>
- Brülere, M. (2024, 15 Eylül) Köln Halk Kütüphanesi çocuk kütüphanesi sorumlusu ile yapılan görüşme.
- Bücherbabys (2024). Bonn Halk Kütüphanesi kitaplı bebekler atölyesi bilgilendirme kartı.
- DBS- Deutsche Bibliotheksstatistik (2024) Genel Değerlendirme. https://service-wiki.hbz-nrw.de/spaces/DBS/pages/99811333/01.+Gesamtstatistik+-+Kerndaten+dt.+ab+1999?preview=/99811333/1187610636/dbs_gesamt_dt_2024.pdf
- Die Zukunft von Bibliotheken gestalten (2025, 3 Ocak) 5. Online-Seminar der Reihe "Die Zukunft von Bibliotheken gestalten: EU-Aktions- und Strukturprogramme im Überblick".
- Düsseldorf StadtBibliothek (2024, 15 Eylül) <https://service.duesseldorf.de/suche/-/egov-bis-detail/dienstleistung/5056/show?utm>
- Finanzlage von Öffentlichen Bibliotheken in Deutschland 2024 (2024) https://www.bibliotheksverband.de/sites/default/files/2024-10/Gesamtauswertung_%C3%96B_dbvFinanzumfrage_2024_final.pdf
- Förderprogramm Leseförderung (2013) Kültür ve bilim. https://www.mkw.nrw/system/files/media/document/file/mkw_nrw_kultur_bibliotheksfoerderung_foerderprogramm lesefoerderung_1_0.pdf
- Für Schülerinnen und Azubis (2025, 11 Ocak) Okul için ücretsiz medya yardımı. <https://www.zlb.de/lern-und-beratungsangebote/fuer-schuelerinnen-und-azubis/>
- Hausaufgabenhilfe (2025, 3 Ocak). Zusammen schaffen wir das. <https://www.zlb.de/lern-und-beratungsangebote/fuer-schuelerinnen-und-azubis/>

- Hutzheimer, M. (2024). Düsseldorf Halk Kütüphanesi çocuk kütüphanesi sorumlusu ile yapılan görüşme.
- Karasar, N. (2016) Bilimsel araştırma yöntemi. Kavramlar, ilkeler yöntemler. Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara.
- Kinderveranstaltungen (2025). Çocuk etkinlikleri. <https://www.duesseldorf.de/stadtbuechereien/veranstaltungen/kinderveranstaltungen>
- Köln StadtBibliothek (2024, 15 Eylül) <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/stadtbibliothek/>
- Kügler, S (2024, 6 Aralık) Düsseldorf Halk Kütüphanesi, çocuk kütüphanesi sorumlusu ile yapılan görüşme.
- Leseförderung (2024, 18 Aralık) Sprachliche bildung leseförderung. https://www.bmbf.de/DE/Bildung/FruheBildung/SprachlicheBildung/Lesefoerderung/lesefoerderung_node.html
- Leseförderung von Anfang an (2025, 7 Ocak) Kitap okuyan bebekler. <https://www.zlb.de/eltern-kinder/buecherbabys/>
- Lesekiste (2024, 14 Ekim) Okuma kutusu. <https://www.lesefoerderung.de/schule/unterrichtsmethoden/lesekisten>
- Lesenacht (2025, 2 Ocak). Was ist eine lesenacht? <https://www.lesefoerderung.de/schule/aktionen/lesenaechte>
- Lesestart (2024, 28 Ağustos) <https://www.lesestart.de/lesestart-finder/>
- Lesetraining (2024). Düsseldorf Halk Kütüphanesi çift dilli okuma çalışmaları bilgilendirme kartı.
- LeseWelten am Dienstag (2025, 3 Ocak) Stadtbibliothek Köln. <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/freizeit-natur-sport/veranstaltungskalender/lesewelten-am-dienstag-17>
- McAulliffe, M ve Oucho, L.A. (2025) World migration report 2024. International Organization for Migration Publisher İsviçre. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>
- Mit Käpt'n Book ist Lesen ein Fest für ALLE! (2024, 15 Aralık). Bonn Halk Kütüphanesi kitap okuma festivali tanıtım afişi. <https://www.kaeptnbook-lesefest.de/aktuelle-informationen>
- NEPS Studie (2022) Bildungsverläufe in Deutschland rückblick auf mehr als 10 Jahre NEPS-Studie. https://www.neps-studie.de/Portals/6/NEPS_2022/NEPS-Studie_Bildung-fuer-die-Welt-von-morgen_Magazin.pdf
- Netzwerk Bibliothek Medienbildung (2024, 23 Ekim) Medya eğitimi kütüphane ağı. <https://www.bibliothekerverband.de/netzwerk-bibliothek-medienbildung>
- Pen Pencil Club für Eltern (2024, 16 Eylül). Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesinde okula hazır bulunuşluk çalışmaları bilgilendirme kartı.

- PISA 2022 Results (2023) Volume I and II- Country Notes: Germany. https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/germany_1a2cf137-en.html
- Recherchetraing (2024, 6 Ekim) Okullarla iş birliği çalışmaları. <https://www.bonn.de/medien-global/amt-41/stadtbibliothek/Recherchetraing-Praesentation-Seite-Schulservice.pdf>
- Rosendhal, H. (2024, 6 Ekim). Das Baukastenprinzip für eine nachhaltige Lese- und Medienkompetenzförderung. [https://netzwerk-bibliothek.de/de_DE/netzwerk-pool?item=175](https://netzwerk-bibliothek.de/de_DE/netzwerk-pool/?item=175)
- Schauster – Göbel, P. (2024, 14 Kasım). Brühl Halk Kütüphanesi sorumlusu ile yapılan görüşme.
- Scheffler, B. ve Schmidt, A. (2018). Libraries for Children. Deutscher Bibliotheksverband e.V. (dbv). Berlin.
- Schulbibliothek (2024, 21 Kasım). Okul kütüphaneleri. <https://www.lesefoerderung.de/schule/buchsammlungen/schulbibliothek>
- Schulservice (2025, 3 Ocak) Okullarla iş birliği. <https://www.bonn.de/themen-entdecken/bildung-lernen/schulservice-stadtbibliothek.php>
- SDG 17 (2025, 6 Ocak) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları <https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari>
- Seefeldt, J. ve Syre, L. (2007) Geçmişe ve Geleceğe Açılan Kapı, Almanya’da Kütüphaneler. (Çev. Meltem Arun). BID, Almanya.
- Sie möchten mit Ihrer Kitagruppe eine Bibliothek Besuchen? (2024, 16 Eylül) Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi anaokulları iş birliği bilgilendirme kartı.
- Sommer Challenge (2024, 8 Ağustos). Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi yaz dönemi kitap okuma yarışması bilgilendirme kartı.
- SommerleseClub (2024, 22 Ağustos) Bonn, Brühl, Düsseldorf, Köln Halk Kütüphanesi yaz dönemi kitap okuma kulübü bilgilendirme kartı.
- Sprechstunde Arbeiterkind (2024, 8 Ağustos). Bonn Stadtbibliothek Programm. <https://fachstelle-oeffentliche-bibliotheken.nrw/2024/11/umfrage-kinderhilfswerk-medienbildung-in-der-schule-unzureichend/>
- Statistische Ämter des Bundes und der Länder (2024) Kulturstatistiken. https://www.statistikportal.de/sites/default/files/2025-01/Kulturindikatoren_auf_einen_Blick_2024.pdf
- Stein, C. (2024, 17 Ağustos) Bonn Halk Kütüphanesi, çocuk kütüphanesi sorumlusu ile yapılan görüşme.
- Umfrage Kinderhilfswerk: Medienbildung in der Schule unzureichend (2024, 22 Ağustos) <https://fachstelle-oeffentliche-bibliotheken.nrw/2024/11/umfrage-kinderhilfswerk-medienbildung-in-der-schule-unzureichend/>

Vorlesewettbewerb (2025, 6 Ocak). Leseförderung mit Wettbewerbscharakter.
<https://www.lesefoerderung.de/schule/aktionen/vorlesewettbewerb>

Wildeisen, S. (2024, 10 Ekim) Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi yöneticisi ile yapılan görüşme.

Wortschatze (2024, 15 Eylül). Berlin Eyalet ve Devlet Kütüphanesi çocuk kütüphanesi hizmetleri bilgilendirme kartı.